

LJUBLJANSKA MESTNA KNJIŽNICA, ŽUPAN IVAN HRIBAR IN MESTNI ARHIVAR ANTON AŠKERC

Helena Seražin, Trzin

UDK 027.5(497.4Lj.)(091)

Povzetek

Članek poskuša osvetliti vlogo Antona Aškerc in Ivana Hribarja pri ustanovitvi ljubljanske mestne knjižnice, spomniti na prvi poskus ustanovitve slovenske narodne knjižnice, pojasniti nesporazum glede daru Slovanske knjižnice ljubljanski univerzi, pri katerem gre v bistvu le za izpolnitev Hribarjevega volila iz leta 1910, vsebuje pa tudi prepisa dveh še neobjavljenih Aškerčevih poročil o mestni knjižnici.

UDC 027.5(497.4Lj.)(091)

Summary

The article tries to illustrate the roles of Anton Aškerc and Ivan Hribar in the foundation of Ljubljana city library, to recall the first attempt at the foundation of the Slovenian national library, to clarify the misunderstanding regarding the gift of the Slavic Library to the Ljubljana University which was actually the realization of the will of Hribar from 1910, and includes the transcripts of two unpublished reports of Aškerc on the city library.

Med iskanjem virov za diplomsko nalogo o zgodovini knjižnic Filozofske fakultete v Ljubljani sem v Zgodovinskem arhivu mesta Ljubljane našel dokumente, ki bi lahko bili v veliko oporo raziskovalcem nastanka in razvoja ljubljanske Mestne knjižnice, predhodnice sedanje Slovenske knjižnice. Ob urejanju fonda Arhiv arhiva so se namreč našla poročila mestnega arhivarja, pesnika Antona Aškerc, o mestnem arhivu in knjižnici, katerih vsebina je bila do zdaj znana le iz sekundarnih virov.¹

Ker letos* mineva petindevetdeset let od ustanovitve Mestne knjižnice, sto let od začetka županovanja njenega ustanovitelja, ljubljanskega župana Ivana Hribarja, ter sto štirideset let od rojstva Antona Aškerc, sem se odločila ponovno osvetliti pomen in vlogo obeh velikih mož v razvoju knjižnic slovenskega glavnega mesta.

Ustanovitev ljubljanske magistratne knjižnice

Ivan Hribar je v svojih spominskih zapisal (Moji spomini, 1928, 1932, 1933), da je po natančnem pregledu uradov takoj po nastopu službe na ljubljanskem magistratu leta 1896 ugotovil, da bi zaradi zanemarjenosti mestnega arhiva potrebovali posebnega človeka, ki bi se posvečal urejanju starejših listin in dokumentov. Za mesto mestnega arhivarja je imel v mislih svojega prijatelja, pesnika in duhovnika Antona Aškerc.² Predstava o preprosti izvedbi tega načrta, ki jo bralec dobi ob branju Hribarjevega teksta, pa je močno varljiva.

Aškerc je z objavo pesniške zbirke Lirske in epske poezije (1896) še dodatno poglobil prepad, ki ga je, kaplana liberalnih načel, ločeval od pogledov predstavnikov uradnih cerkvenih oblasti. Trdno odločen, da bo pustil duhovniški poklic, je že pozimi 1897 zaprosil za mesto konceptnega uradnika na mestnem magistratu, vendar je bil zaradi neustrezne izobrazbe zavrnjen. Ko je videl prijatelja v stiski, je Hribar zanj našel rešitev, ki jo navaja v že omenjenem delu.

Tako je bila na njegov predlog na tajni seji ljubljanskega občinskega sveta 3. marca 1898 ustanovljena nova služba mestnega arhivarja. Že štirinajst dni kasneje je Aškerc pri cerkvenih oblasteh vložil prošnjo za upokožitev, ki je bila odobrena 3. maja istega leta, in zaprosil za novo službo. Na drugi tajni seji, 7. junija 1898, je ljubljanski občinski svet kljub velikemu nasprotovanju nekaterih članov imenoval pesnika za začasnega magistratnega arhivarja. Službo je Aškerc nastopil 30. junija istega leta, šele 1. januarja 1900 pa je njegovo delovno mesto postalo stalno.

* Članek je nastal leta 1996 (op. ur.)

1 To je npr. razvidno iz diplomske naloge Barbke Kajfež (1987).

2 Hribar, Ivan (1983) str. 165.

Po Hribarjevem pričevanju se nekdanji duhovnik v novi službi sprva ni najbolje znašel, zato je pri sodelavcih nemalokrat vzbujal posmeh in zaničevanje. Zato je "/.../" začel jako marljivo v uradu poslovati in je mestni arhiv spravil kmalu v prav lep red".³

Pri urejanju mestnega arhiva pa se je Aškerc nepričakovano spoprijel s težavo: kaj storiti s knjigami, nameščenimi v dveh omarah, saj so bile po njegovih besedah "/.../" v nevarnosti, da jih uničita plesen in trohnoba, ako se ne premestijo na sušji prostor".⁴ O slabem stanju knjižnega gradiva v arhivu je leta 1900 poročal županu Hribarju in ga prosil, da bi v posebnem prostoru uredili magistratno knjižnico. "Gospod župan je uočdel upravičenost tega predloga ter obenem odredil, da se imajo v knjižnici zbrati iz vseh magistratnih uradov predvsem državni in deželni zakoniki ter vse tiste juridične in druge pomožne knjige, ki se rabijo sedaj v tem, sedaj v drugem uradu."⁵ V arhivu so se namreč hranile le tiste knjige, ki so bile iz takšnih ali drugačnih razlogov pogrešljive pri rednem uradniškem delu.

Iz Aškerčevega poročila o delu v magistratnem arhivu in novo urejeni knjižnici (5. marca 1901) je razvidno, da je bila knjižnica tedaj že urejena in nameščena v posebnem prostoru poleg arhiva. Na svojem začetku je obsegala "/.../" nad 600 različnih knjig in brošur" ter nekatere ljubljanske časnike in časopise.⁶ Knjižno gradivo je bilo shranjeno v štirih omarah in stojalu s policami, razvrščeno pa v vsebinsko sorodne skupine.⁷ O tem, da se je Aškerc kljub pomanjkljivemu strokovnemu znanju dobro znašel, priča poročilo kasnejšega mestnega arhivarja Vladislava Fabjančiča ob selitvi arhiva in knjižnice v Turjaški dvorec leta 1935: "Svoj čas je bila knjižnica urejena po sicer zastarelem načinu, kakršnega je vpeljal še rajni Aškerc, imel pa je to vrlino, da je bil vsaj smiseln. Knjige so se vpisovale po strokah in so se dale brez težave poiskati. Nedostatek je bil predvsem v tem, da se pri tem načinu ni mogel upoštevati knjižni format in da ni bilo listkovnega kataloga, ki omogoča hitrejšo poslovanje. Vsekakor pa je za tako nepreobsežno knjižnico Aškerčev način ustrezal tedanjim potrebam, ko sta v knjižnici in arhivu bili zaposleni samo dve osebi. Modernizacija je bila nemogoča zaradi skrajno neprimernih in prerevnih prostorov in, ker nikdar niso bili - navzlic urgencam - dovoljeni potrebni krediti."⁸

---

3 Hribar, Ivan (1983) str. 166.

4 Glej prilogo 2.

5 Glej prilogo 2.

6 Glej prilogo 1.

7 Glej prilogo 1.

8 Seražin, Helena (1996), priloga 1.

V kratkem času je mestna knjižnica doživela pravi razcvet, saj je po Aškercem poročilu iz leta 1910 obsegala več kot 2000 knjig, zvezkov in časopisov.⁹ Za tak razvoj pa se mora zahvaliti posebni "zbiralni" akciji.

Prvi poskus ustanovitve slovenske narodne knjižnice

Hribar in Aškerc sta že v prvih letih tega stoletja razmišljala o ustanovitvi osrednje slovenske knjižnice, katere gradivo bi presevalo meje tedanje Kranjske. S tem sta se konceptu slovenske narodne knjižnice približala bolj, kot se mu je Licejska knjižnica v Ljubljani kadarkoli pred koncem prve svetovne vojne.

Podlaga za to idejo so bila prizadevanja in hotenja ljubljanskega župana, da bi Ljubljano utrdil kot politično in kulturno središče slovenskega naroda in jo izenačil s prestolnicami drugih slovanskih narodov, za katere je verjel, da bodo v prihodnosti prevzeli vodilno vlogo v avstro-ogrski monarhiji. Licejska knjižnica, ki je prejemale kot dolžnostne izvode le tiske iz tedanje Kranjske, ni mogla zadovoljiti potreb po slovenski literaturi, ki je izhajala v drugih deželah monarhije. Popolno slovensko knjižno in časopisno produkcijo je bilo tedaj moč dobiti le v dunajski Dvorni biblioteki. Delo slovenskih znanstvenikov in predvsem bibliografov je bilo s tem močno ovirano, zato je Aškerc na pobudo bibliografa Janka Šlebingerja in ob podpori Ivana Hribarja leta 1904 poslal prošnje vsem uredništvom slovenskih časopisov po svetu, naj bi prostovoljno pošiljala izvod svojega časopisa v ljubljansko magistratno knjižnico.¹⁰ "Razun par uredništvev odzvala so se do letošnjega leta vsa druga uredništva vseh strank in struj knjižnici ljubljanskega županstva, tako da dobiva sedaj naša knjižnica vse slovenske časopise iz vseh krajev, koder prebivajo Slovenci, celo iz Amerike."¹¹

Na magistratu je bil zato v posebnem prostoru ustanovljen oddelek, ki je od leta 1905 deloval kot prva slovenska časnikarska knjižnica.

Po začetnem uspehu prve akcije je Aškerc začel razmišljati še o "dolžnostnem izvodu" slovenskih knjig. Leta 1906 je podobno kot dve leti prej poslal v imenu ljubljanskega županstva prošnjo "/.../ vsem založnikom slovenskih knjig in vsem slovenskim tiskarjem, da bi se poslej pošiljale po jeden eksemplar vsake nove knjige ali brošure brezplačno kot dolžnostni izvod ljubljanski magistratni knjižnici."¹²

9 Glej prilogo 2.

10 Dobrovoljc, France (1986) str.16.

11 Glej prilogo 2.

12 Glej prilogo 2.

Čeprav se je Aškerčev drugi poskus izjalovil, najverjetneje iz čisto finančnih razlogov, pa bo v zgodovini bibliotekarstva ostal znan kot eden najresnejših poskusov ustanovitve slovenske narodne knjižnice pred prvo svetovno vojno.

Knjižnica ljubljanskega župana Ivana Hribarja

Z ljubljansko Mestno knjižnico je povezana tudi usoda Hribarjeve zasebne knjižnice.

Po neuspelem poskusu ustanovitve univerze v Ljubljani je župan, ki je predsedoval občinskemu vseučiliškemu odseku, v svojem neomajnem pričakovanju, da se bo načrt nekoč le uresničil, ob koncu svojega uspešnega županovanja leta 1910 sklenil, da bo svojo zasebno knjižnico podaril prihodnji ljubljanski univerzi ter jo do takrat dal v hrambo magistratni knjižnici.¹³

Knjižnica je obsegala "/.../ 1472 zvezkov pretežno slovenskega in slovanskega leposlovja ter periodik, med dr. precej obilno serijo izdaj ruskih avtorjev v petrograjski založbi A. F. Marksa kot prilog k žurnalu Njiva."¹⁴ Po vsebini naj bi bila zelo podobna knjižnici župnika Ivana Vrhovnika v Trnovem.¹⁵ Knjige so bile začasno vključene med fond magistratne knjižnice in tam na voljo redkim obiskovalcem, ki jih Aškerc omenja v svojem poročilu iz leta 1910.¹⁶

---

13 *Hribar, Ivan (1928) str. 310.*

14 *Nachtigal, Rajko (1929) str. 344.*

15 *Pismo gospe Zlate Hribar z dne 9. septembra 1995.*

16 *Glej prilogo 2.*

Vendar do izpolnitve Hribarjevega volila ni prišlo že ob ustanovitvi ljubljanskega vseučilišča leta 1919, ampak precej kasneje. Na županovo knjižnico so verjetno za nekaj časa pozabili, saj se je po Aškerčevi smrti leta 1912 na mestu mestnega arhivarja in knjižničarja zvrstilo kar nekaj mož.¹⁷ Nanjo so se na univerzi morda spomnili šele 26. julija 1921, ob slovesnem prihodu Ivana Hribarja, tedaj vladnega ministra, v Ljubljano.¹⁸ Tako mestni arhivar Vladislav Fabjančič poroča: "Knjižnica, nazvana Ivan Hribarjeva, svoječasno poklonjena mestni knjižnici z naročilom, da se ob ustanovitvi slovenske univerze izroči isti, se je leta 1921 dejansko izročila univerzi. O tem ne obstoji nobenega spisa ali seznama, temveč so dijaki kratko po naredbi ted. magistr. ravnatelja dr. Zarnika, izbrali iz mestne knjižnice vse knjige, ki so nosile podpis g. Ivana Hribarja."¹⁹ Največji del te zapuščine danes hrani knjižnica Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani, v inventarno knjigo pa je bila vnesena šele v študijskem letu 1923/24.²⁰

V strokovni bibliotekarski literaturi je bil dogodek do zdaj označen kot dar Slovanske knjižnice Filozofski fakulteti. Melita Pivec-Stele npr. navaja, da naj bi magistratna (kasneje imenovana Mestna) knjižnica leta 1919 odstopila del svojega leposlovja slavističnemu seminarju, po njej pa so ta nepopolni podatki povzeli tudi nekateri drugi avtorji.²¹ Vzrok za to gre verjetno iskati v zmedu, ki je nastala ob delitvi knjižničnega fonda in selitvi knjižnice v Turjaški dvorec, o čemer je leta 1935 poročal Vladimir Fabjančič.²²

17 Dobrovoljc, France (1986) str. 15.

18 Arhiv Univerze v Ljubljani, Rektorat, Zapisniki sej Univerzitetnega sveta od leta 1919 do junija 1922, Zapisnik redne seje univerzitetnega sveta z dne 17. oktobra 1921: "19. septembra je minister Hribar obhajal 70 letnico. Ker je gospod minister že svojčas kot poslanec ljubljanskega mesta v tedanjem deželnem zboru z vso vnemo deloval za uresničenje univerze v Ljubljani, poklonil ljubljanski univerzi svojo slovansko knjižnico in ji od začetka kazal posebno naklonjenost, so smatrali prorektor in dekani za dolžnost, da mu v imenu univerze ob tej priliki čestitajo in priporočijo stvar univerze še nadalje njegovi naklonjenosti. Minister Hribar je deputacijo jako prijazno sprejel in obljubil univerzi v celem njenem obsegu kar najizdatnejšo podporo in pomoč"

19 Zgodovinski arhiv mesta Ljubljana, Arhiv arhiva 1, Zapisnik 1. seje Odseka za mestni arhiv in mestni muzej, ki se je vršila 9. junija 1933..., v katerem se Lojze Slanovec sklicuje na uradno poročilo Fabjančiča z dne 15. april 1930 (mag. št. 14.549 z dne 19. 4. 1930.)

20 Filozofska fakulteta, Knjižnica Oddelka za slovanske jezike in književnosti. Inventarna knjiga 1.

21 Pivec-Stele, Melitta (1947) str. 48; Dobrovoljc, France (1986) str. 16; Kajfež, Barbka (1987) str. 24.

22 Serazin, Helena (1996), priloga 1.

Zaključek

Ljubezen do slovenskega jezika je združila dva velika moža, ki sta živela in ustvarjala na prehodu iz devetnajstega v dvajseto stoletje. Hribarjevo prijateljevanje z Aškercem je pripeljalo do ustanovitve ljubljanske magistratne knjižnice, ki je služila kot temeljni kamen šele po drugi svetovni vojni ustanovljeni Slovanski knjižnici v Ljubljani. Ivan Hribar je ta dogodek v svojem javnem delovanju postavil na posebno mesto, medtem ko je pomen Aškercer kot pobudnika za njeno ustanovitev ostal morda ravno zaradi nedostopnosti originalnih dokumentov pozabljen.²³

Nepozabno pa je v zgodovini bibliotekarstva na Slovenskem ostalo skupno dejanje treh zanesenjakov, ki so na začetku tega stoletja skušali ustanoviti prvo slovensko narodno knjižnico.

Hribar je v uresničitvi te ideje videl vezivo, ki bi lahko združilo vse Slovence v narodno celoto. Najdejavnejši med njimi, A. Aškerc, s katerega smrtjo leta 1912 je zamrlo tudi pošiljanje izvodov slovenskih časopisov, dejanske uresničitve te ideje ni več dočakal.²⁴ Do ustanovitve Državne študijske knjižnice, ki je opravljala naloge osrednje knjižnice za Slovenijo in je prevzela pravico prejemanja obveznega izvoda tiskov za vse slovensko območje v okviru nove jugoslovanske države, je namreč prišlo šele leta 1919, šest let kasneje pa je Janko Šlebinger, glavni pobudnik te ideje, postal njen direktor. Popolno uresničitev njihove ideje je leta 1945 prinesla šele ustanovitev Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

Leta 1919 se je uresničila tudi Hribarjeva želja o ustanovitvi slovenske univerze v Ljubljani. Njegov dar je pomembno pripeval k bogatenju knjižničnega fonda Slovanskega instituta oziroma današnjega Oddelka za slovanske jezike in književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani. S tem in

---

23 V pred štirimi desetletji izdanem Aškerčevem zborniku je tedanji direktor Slovanske knjižnice France Dobrovoljc (*Dobrovoljc, France (1957), str.153*) skušal osvetliti Aškerčevo knjižničarsko dejavnost. Pri tem je poudaril predvsem pesnikov pomen pri poskusu ustanovitve prve vseslovenske knjižnice ter vodenju mesne knjižnice, nikjer pa ni omenil Aškerčeve vloge pri ustanovitvi te knjižnice. Razlog za to je morda treba iskati v zmešnjavi, ki je nastala ob selitvi ljubljanskega mestnega arhiva in knjižnice v Turjaško palačo pred nekaj več kot šestdesetimi leti, zaradi česar so bili originalni dokumenti o začetkih knjižnice dalj časa nedostopni. Enaka ugotovitev velja tudi za dokumente, ki pričajo o usodi Hribarjeve knjižnice, nekateri od njih, kot so zapisniki sej ljubljanskega magistrata od 31. avgusta 1910 do 23. januarja 1912, torej ravno iz dobe prenehanja Hribarjevega županovanja, pa so bili za vedno izgubljeni.

24 Kajfež, Barbka (1987) str. 24.

svojimi leposlovnimi prispevki je na svoj način pripomogel k razvoju te stroke pri nas.

Z objavo prepisov dveh Aškerčevih poročil o mestni knjižnici ter novimi ugotovitvami o Hribarjevi zasebni knjižnici bodo tako zapolnjene še nekatere vrzeli v zgodovinski sestavljeni bibliotekarske stroke na Slovenskem.

Literatura

- Dobrovoljc, France.** "Arhivar Anton Aškerc in zgodovinar Franc Komatar." V: *Aškerčev zbornik*. Celje: Odbor za proslavo stoletnice Aškerčevega rojstva, 1957: 152-154.
- Dobrovoljc, France.** "Zgodovinski oris delovanja Slovanske knjižnice. Predzgodovina." V: *Štirideset let Slovanske knjižnice*. Ljubljana: Slovanska knjižnica, 1986: 15-17.
- Dolar, Jaro.** "Narodna in univerzitetna knjižnica." V: *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Univerza, 1969: 577-590.
- Grafenauer, Ivan.** "Aškerc, Anton." V: *Slovenski biografski leksikon. Prva knjiga. Abraham-Lužar*. V Ljubljani: Zadruga gospodarska banka, 1925-1932.
- Hribar, Ivan.** *Moji spomini. III. del. Od 1929 dalje*. Ljubljana: Slovenska matica, 1932, 208 str.
- Hribar, Ivan.** *Moji spomini. Prvi del. (Ponatis)*. Ljubljana: Slovenska matica, 1983, 641 str.
- Kajfež, Barbka.** *Razvoj in delovanje Slovanske knjižnice v Ljubljani*. Ljubljana, 1987 (diplomska naloga).
- Kidrič, France.** "Biblioteški problem in univerza." V: *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. Ljubljana: Rektorat univerze kralja Aleksandra prvega, 1929: 423-439.
- Nachtigal, Rajko.** "Seminar za slovansko filologijo." V: *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. Ljubljana: Rektorat univerze kralja Aleksandra prvega, 1929: 338-353.
- Pivec-Stele, Melitta.** *Zgodovinski razvoj slovanskih in slovenskih knjižnic*. Ljubljana, 1947 (skripta).
- Seražin, Helena.** *Nastanek in razvoj knjižnic Filozofske fakultete v Ljubljani*. Ljubljana, 1996 (diplomska naloga).
- Štirideset let Slovanske knjižnice*. Ljubljana: Slovanska knjižnica, 1986, 111 str.

PRILOGA I

Zgodovinski arhiv mesta Ljubljana

Reg II, t.e.:15

"Izvestje o magistr. knjižnici

Na novo urejena knjižnica, ki je nastanjena poleg arhiva (št. 4), obsega sedaj nad 600 različnih knjig in brošur. K tem se prištevajo še časniki: "Slov. Narod", "Slovenec" in "Laibacher Zeitung", vsakega posebej kakih 10. letnikov, ki so se dali vezati, ter so nekateri drugi časopisi.

Knjižnica se je sestavila iz del, ki so bila poprej v dveh omarah v arhivu ter iz novejših knjig, ki so prihajala od raznih strani na magistrat.

Knjige, ki so bile poprej shranjene v arhivu, bi bile, ker je lokal vlažen splesnele in strohnele, to pa bi bila škoda, ker se po sodbi raznih veščakov - n. pr. g. zgodovinarja Radiča - nahajajo nekatere jako redke in dragocene stvari.

To književno blago se shranjuje sedaj v 4 omarah in na eni stelaži. Na stelaži so uvrščene:

1. Nekatero stare medicinske knjige.
2. Razni zakoni (zborniki zakonov) cesarjev: Jožefa II., Franca I. in II.
3. Razni drugi zakoni znamenitih avtorjev (n. pr. Kropačka) in izdaja "Manz".

V omarah (dveh starih) stoje:

1. Dragoceni stari topografski slovarji (avstrijski in štajerski).
2. Poštni leksikon iz 18. stoletja.
3. Francoski zakoniki (v francoskem jeziku) med njimi "Code Napoleon" z registrom vred.
4. Redke knjige o bivšem ilirskem kraljestvu (Zakoni ilirskega kraljestva in še nekatere druge stvari, tičočo se "Gouvernimenta ilirskega".
5. "Schematismus der Laibacher Gouvernements" od l. 1823-1848.
6. Valvasor: "Cronica".
7. Izvestja (letopisi) ljublj. trgovske zbornice.
8. Par zgodovinskih (splošnozgodovinskih starih) knjig.
9. (v drugi stari omari) so "Obravnave deželnega zbora kranjskega" (od l. 1874-1900.)
10. Zapisniki sej mestnega sveta ljubljanskega (od l. 1850-1872. Ostali novejši so pri vložnem zapisnem uradu).
11. Gesetze f Krain (1860-1871).

12. Verordnungsblatt f Oesterreich (1854-1868.)
13. Vojaški shematizmi (cela serija).
14. Hof- und Staats Handbuch (" ").

V novih omarah se nahajajo:

V eni:

1. Razne nove (moderne znanstvene knjige - zgodovinske, socialnopolitične, revije -
2. Par leposlovnih
3. Šolstvo (učbeniki, programi naših srednjih šol ...)

V drugi omari:

1. Administracija raznih mest (Izvestja: Prage, Brna, Gradca, Dunaja itd...).
2. Stavbinske stvari.
3. Zavarovalne stvari (Hranilniška izvestja)
4. Računski sklepi (Mestnega zaklada itd.)
5. V posebnem oddelku se bodo shranjevali vezani časniki.

To je pregled nove knjižnice. Sistematični katalog se sestavlja sedaj.

V interesu stvari same bi si dovolil predlagati, da bi se vse knjige v bodoče shranjevale izključno v knjižnici in da bi se ne puščale pri posamnih uradih, v kolikor ne služijo aktualnemu uradovanju.

Ker sta sedaj arhiv in knjižnica pravzaprav samostalen urad in nista od registrature, prosi podpisani arhivar in knjižničar, da bi se blagovolil pribiti nad vratni št. 4. poseben napis: Arhiv in knjižnica - tudi za tegadel, da ne bi v bodoče ljudje, ki imajo opraviti kaj na vojaškem uradu, iskali gospoda Barleta v sobi št. 4.-

V Ljubljani, 5. marca 1901

PRILOGA 2

Zgodovinski arhiv mesta Ljubljana

Arhiv arhiva t.e.: 1 (odlomek iz dokumenta "Arhiv in knjižnica. Spisal A. Aškerc")

"II. Knjižnica

Že v arhivskem lokalu je bilo shranjenih v dveh omarah nekaj knjig juridične vsebine, zlasti serija francoskih zakonov, med njimi tudi sloviti "Code Napoleon". Te knjige pa so bile v nevarnosti, da jih uničita plesen in trohnoba, ako se ne premestijo na sušji prostor. Poročevalec teh vrst je l. 1900 opozoril gospoda župana na te knjižne ostanke in prosil obenem, da bi se za uradno poslovanje dodala arhivu še sosedna soba št. 4, kjer bi se ustanovila lahko tudi potrebna magistratna knjižnica. Gospod župan je uočdel upravičenost tega predloga ter obenem odredil, da se imajo v knjižnici zbrati iz vseh magistratnih uradov predvsem državni in deželni zakoniki ter vse tiste juridične in druge pomožne knjige, ki se rabijo sedaj v tem, sedaj v drugem uradu. Da pa se bode moglo vedeti, kje je najti ta ali oni priročni zakonik, zato naj bode osredotočene vse take knjige v biblioteki, iz katere si jih uradniki izposojajo proti posebni razvidnici.

Tako je l. 1901 nastala magistratna knjižnica, ki šteje sedaj že nad 2000 knjig in zvezkov ter časopisov. Obširni katalog te nove knjižnice, pomeščene v peterih omarah in po štirih poličnikih, obsega dela juridične, zgodovinske, geografske, mestno-administrativne, vojaške, šolsko-stročne, socialno-znanstvene, leposlovne ter razne druge vsebine (zmes.)

Med juridičnimi knjigami morajo strokovnjaka zanimati: že omenjeni Code Napoleon s francosko-nemškim tekstom iz l. 1811, potem zborniki zakonov cesarja Leopolda II., Jožefa II. in Franca I., katere so izdajali Goutta, Kropaček I. dr., ter Laibacher Gouvernement - Gesetze od l. 1843 do l. 1849.

Književna redkost je tudi: "Schematismus f das Laibacher Gouvernement - Gebiet um Knigreiche ...vrden" od 1819 do l. 1848.

Med moderne juridične knjige spada važni Budamskega zbornik: "Erkenntnisse des Verwaltungserrehtshofes."

Magistratna knjižnica ima popolni državni in deželni zakonik, slovensko in nemško izdajo izza leta 1849. in dalje ter obravnave deželnega zbora kranjskega.

Leta 1904. se je ustanovil v knjižnici čisto nov, moderen oddelek.

Ker Ljubljana ni samo glavno mesto Kranjske dežele, ampak tudi duševno in kulturno središče vsega slovenskega naroda, zato prihaja sem vsako leto večslovanskih učenjakov, ki se hočejo poučiti o naših razmerah. Marsikdaj so taki možje, pisatelji in žurnalisti hoteli imeti tudi podatke o našem časopisju. Mislili so, da dobijo v našem središču na ogled vse slovenske časopise, toda motili so se. Licejska knjižnica dobiva po zakonu kot dolžnostne eksemplarje samo tiste časopise brezplačno, ki so prišle na svetlo na Kranjskem. Pa tudi domači bibliografi so potrebovali in potrebujejo često podatkov o tem in onem izvenljubljskem časopisu. Da se takim literatom delo olajša, so se bila naprosila uredništva vseh slovenskih časopisov, pa naj izhajajo kjerkoli, da bi pošiljala v znanstveno-literarne namene vsako po jeden eksemplar svojega izdanja v magistratno knjižnico ljubljansko. Razun par uredništev odzvala so se do letošnjega leta vsa druga uredništva vseh strank in struj knjižnici ljubljanskega županstva, tako da dobiva sedaj naša knjižnica vse slovenske časopise iz vseh krajev, koder prebivajo Slovenci, celo iz Amerike.

To je razvidnica slovenske žurnalistike, ki bode imela za bodočega literarnega zgodovinarja še važen pomen.

Prva podlaga tej razvidnici so bili trije ljubljanski dnevnik: "Slovenski Narod", "Slovenec" in "Laibacher Zeitung". Slovenska dnevnik ima knjižnica vezana od leta 1885 dalje, "Laibacher Zeitung" pa že od 1848. leta.

S tem novim svojim oddelkom je magistratna knjižnica narasla tako, da se je morala l. 1905. poleg sobe št. 4. dodati še sosedna soba.

* * *

Leta 1906. je stopila magistratna knjižnica zopet korak dalje.

Na predlog knjižničarjev je razposlalo ljubljansko županstvo prošnjo vsem založnikom slovenskih knjig in vsem slovenskim tiskarnam, da bi se poslej pošiljale po jeden eksemplar vsake nove knjige ali brošure brezplačno kot dolžnostni izvod ljubljanski magistratni knjižnici.

Tudi ta novi zavod magistratne knjižnice bode za slovenske literate največjega pomena.

Dosedaj nismo imeli nikjer take centralne knjižnice, kjer bi bil mogel literat najti vse nove slovenske knjige za svoje študije. To je bilo mogoče le v c. kr. dvorni knjižnici na Dunaju, kamor pa prihajajo sploh vse književne novosti iz vse Avstrije. C. kr. licejska knjižnica v Ljubljani dobiva dolžnostne eksemplarje vseh tiskovin, ki izhajajo na Kranjskem. Založniki in tiskarji so dolžni

po zakonu pošiljati svoje novosti licejski knjižnici. Magistrat mesta ljubljanskega ne more z nobenim zakonom prisiliti tiskarjev in založnike slovenskih knjig, nego apeluje samo na njihovo narodno čustvo in pa na njihovo razsodnost. Zavest, da storijo dobro kulturno delo ter da olajšujejo literarnim zgodovinarjem trud jih bode brez dvoma ravno tako kakor tiskani zakon priganjala, da bodo radi pošiljali osrednji slovenski evidenčni knjižnici na ljubljanskem magistratu svoja nova izdanja.

S temi vrstami sklepam svoje poročilo o ljubljanskem mestnem arhivu in o magistratni knjižnici.

Aškerc"